

Liite 1. VS Ikäasumisen hankkeessa syntyneet hyvät käytännöt ja kokemuksia hankkeesta

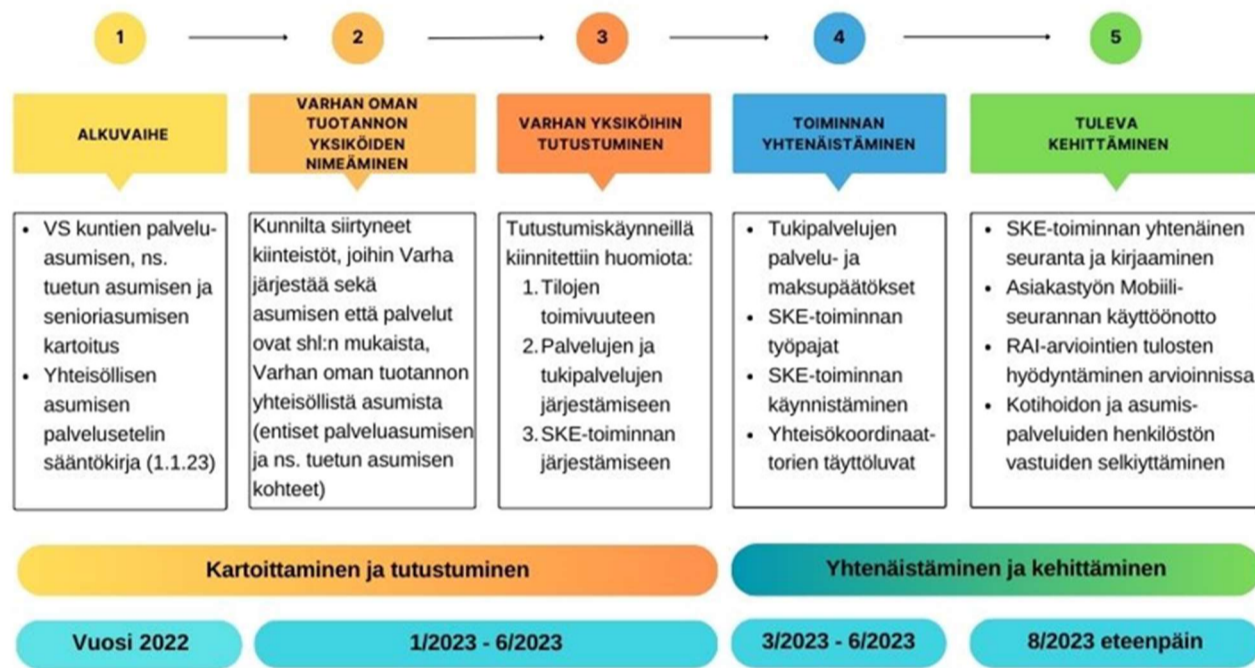
Lisätiedot:

Outi Korpelainen, kehittämisasiantuntija, Ikääntyneiden palvelut | Varsinais-Suomen hyvinvointialue
outi.korpelainen@varha.fi | p. 040 664 4254

1. Hankkeessa syntyneet hyvät käytännöt, toimintatavat tai ratkaisut (2-4 kpl)

Hyvä käytäntö 1: Yhteisöllisen asumisen kehittäminen

Sosiaalihuoltolain muutos 1.1.2023 alkaen, jossa palveluasuminen lakkasi ja yhteisöllinen asuminen käynnistyi, on tuonut aivan uuden asumispalvelumuodon ikääntyneiden palveluihin. Se, että asuminen ja palvelut järjestetään erikseen, on uutta entiseen palveluasumiseen verrattuna, samoin kuin SKE-toiminta eli sosiaalista kanssakäymistä edistävä toiminta osana yhteisöllistä asumista. Varhalle siirtyneet entiset palveluasumisen yksiköt ja ns. tuetun asumisen kohteet olivat toimintatavoiltaan hyvin erilaisia ja alkuvuonna meni paljon aikaa erityisesti tukipalvelujen järjestämisen ja maksukäytäntöjen yhtenäistämiseen. Vasta sen jälkeen päästiin miettimään SKE-toiminnan yhtenäistämisen käynnistämistä. Vaikka hankkeen aikana päästiin hyvään alkuun toiminnan yhtenäistämässä ja sisällön kehittämisessä, riittää työtä myös hankkeen jälkeen toteutettavaksi.

Kuvio 1. Varhan oman tuotannon yhteisöllisen asumisen kartoittaminen ja sisällöllinen kehittäminen VS Ikäasumisen hankkeessa.

Keskeiset tekijät onnistumisen kannalta

Varhan oman tuotannon yhteisöllisen asumisen sisällön kehittäminen ja siinä tehtävä yhteistyö Varhan ikääntyneiden tulosalueen kanssa on ollut tärkeä osa hanketta. VS Ikäasumisen hanke antoi hyvät lähtökohdat yhteisöllisen asumisen kehittämiseen. Hanketyössä oli mahdollisuus seurata sosiaalihuoltolain uudistusten muotoutumista ja täsmentymistä, koskien yhteisöllistä asumista ja pohtia sen vaikutuksia käytännön työhön. Lisäksi Varsinais-Suomen hyvinvointialueella oli selkeä tarve yhteisöllisen asumisen kehittämiselle, mm. koska ajankohtaista olivat yhteisöllisen asumisen palvelusetelin käyttöönotto, oman tuotannon yksiköiden kartoitus ja toiminnan yhtenäistäminen sekä tulevaisuudessa yhteisöllisen asumisen lisääminen osana palvelustrategian toteuttamista.

Hyvä käytäntö 2: Toimitilat, erityisryhmien asuminen, maankäyttö ja liikkuminen – yhdyspintatyöryhmän käynnistyminen

Kuntaneuvotteluissa (5.5. ja 9.6.2023) on hyvinvointialueen virkajohdon ja kuntajohtajien välillä sovittu Toimitilat, erityisryhmien asuminen, maankäyttö ja liikkuminen – yhdyspintatyöryhmän käynnistymisestä syksyllä 2023. Työryhmässä tullaan käsittelemään toimitila-asioita sekä erityisryhmien asumiseen, maankäyttöön ja liikkumiseen liittyviä asioita. Työryhmän tehtävänä on keskeisten prosessien tunnistaminen ja mallintaminen kuntien, Varhan ja muiden toimijoiden välillä sekä tunnistaa asiat, jotka vaativat tarkempaa selvittämistä ja valmistelua. Työryhmässä keskustellaan ja neuvotellaan, jotta kunnille ja hyvinvointialueelle syntyy yhteinen tilannekuva ja näkemys kehittämistarpeista. Käytännön työskentelyä varten perustetaan tarpeen mukaan alatyöryhmiä, joiden tehtävänä on yksittäisten hankkeiden suunnittelu ja valmistelu. Työryhmä valmistelee asioita kuntajohdolle, erityisesti silloin, kun tarvitaan yleisempiä Varsinais-Suomi -tasoisia linjauksia.

Kuntia (27 kpl) on pyydetty nimeämään edustajansa yhdyspintatyöryhmään. Varhan edustajat työryhmään tulevat järjestämisen tulosalueelta, kiinteistöpalveluista (konsernipalveluiden tulosalue) sekä erityisryhmien palvelutuotannosta (ikäntyneiden palvelut, vammaispalvelu sekä päihde- ja mielenterveyspalvelut). Työskentelytapana ovat yhteistyöverkosto, sähköpostiryhmä ja tapaamiset 2-4 kertaa vuodessa.

Kuvio 2. Varhan sisäiset rakenteet ja tiedonkulku *Toimitilat, erityisryhmien asuminen, maankäyttö ja liikkuminen* – yhdyspintatyöryhmän työskentelyn tukena.

Keskeiset tekijät onnistumisen kannalta

Tämän tavoitteen toteutumisen edellytyksenä oli, että Varhan rakenteet kuntayhteistyön toteuttamiseksi olivat valmiit. Lisäksi se vaati myös Varhan tulosalueiden sisäisen yhteistyön rakenteiden olemassaoloa, kuten esimerkiksi kiinteistöpalveluiden hallinnoimia erityisryhmien palvelutuotannon tilatyöryhmiä, jotka kokoontuvat säännöllisesti.

VS Ikäasumisen hankkeessa on nostettu esille tarve asumisen kehittämisen yhdyspintatyöryhmälle ja pyrittiin vaikuttamaan siihen, että kuntien ja Varhan välinen yhdyspintatyöskentelyn työryhmä *Toimitilat, erityisryhmien asuminen, maankäyttö ja liikkuminen* nähtiin tärkeänä käynnistää.

Hyvä käytäntö 3: Monipuolinen tiedontuotanto ikääntyneiden asumisen ennakkoinnin ja varautumisen vahvistamiseksi

VS Ikäasumisen hankkeessa oli tavoitteena tuottaa tietoa ikääntyneiden asumisen ennakkoinnin ja varautumisen vahvistamiseksi kuntien ja hyvinvointialueen sekä ikääntyneen henkilön ja hänen läheistensä käyttöön. Tietoa kerättiin ja tuotettiin eri muodoissa. Kuntia ja hyvinvointialuetta koskeva tieto on sellaista, mitä voidaan tulevaisuudessa hyödyntää ikääntyneiden asumisen tarpeiden suunnittelun tukena (mm. kyselyjen tulokset, tilastotiedot ja peittävyyslaskelmat). Asiakas- ja palveluohjauksen henkilöstö hyötyy asumisen vaihtoehtoja koskevasta tiedosta ja tietopaketeista. Myös ikääntyneitä hyödyttää tietopakettiin kootut tiedot, kunhan ne saadaan julkisesti nähtäville mm. Varhan internet-sivuille ja välillisesti myös palveluohjauksen kautta.

Kuvio 3. VS Ikäasumisen hankkeessa tuotettu ikääntyneiden asumisen ennakkointia ja varautumista koskeva tieto eri kohderyhmien käyttöön.

Keskeiset tekijät onnistumisen kannalta

Ikääntyneiden asumisen kehittämisen teemoja, mm. ennakkointia ja varautumista on viime aikoina kehitetty laajasti sekä kuntien ja hyvinvointialueiden että ikääntyneiden itsensä näkökulmasta esimerkiksi Ympäristöministeriön Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelman hankkeissa. Tietopohjaista materiaalia on saatavilla runsaasti, johon voi peilata oman kunnan kehittämistarpeita tai ottaa materiaalin suoraan käyttöön. Erityisesti Ympäristöministeriön rahoittamissa hankkeissa ja hankekunnissa ikääntyneiden asumisen teemat ovat nousseet tärkeiksi "puheenaiheiksi" eri foorumeissa ja asumisen ennakkointi ja varautuminen kiinnostaa yhä useampia, ikääntyneitä henkilöitä itseään sekä viranhaltijoita ja päättäjiä. Monessa kunnassa on vielä käytännön tasolla parantamista ikäystävällisen asumisen suunnittelussa. Asiat menevät eteenpäin siten, että niitä pidetään jatkuvasti esillä poikkihallinnollisesti ja monitoimijaisesti. Siihen tämä hanke on antanut erinomaisen mahdollisuuden.

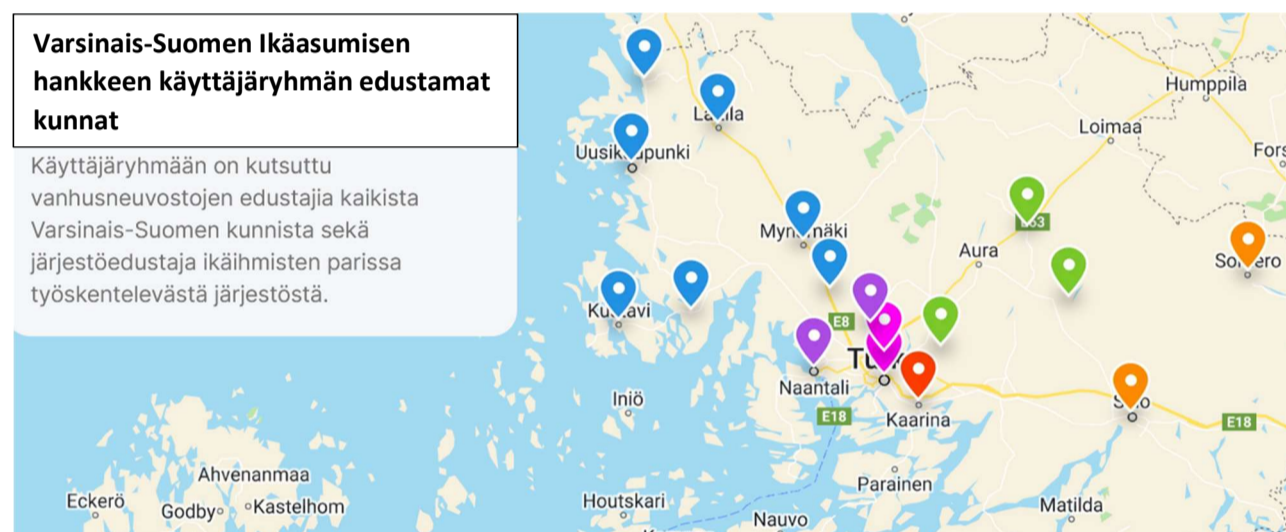
Hyvä käytäntö 4: Käyttäjärühmän kokoaminen

Ikäihmistien osallistumisen varmistamiseksi hanketyöskentelyyn VS Ikäasumisen hanke pyysi alueen vanhusneuvostoilta/vanhus- ja vammaisneuvostoilta ehdotuksia käyttäjärühmän jäseniksi määräajaksi, hankkeen päättymiseen saakka. Käyttäjärühmään ehdotettavien henkilöiden ei välttämättä tarvinnut olla vanhusneuvoston/vanhus- ja vammaisneuvoston jäsen, mikäli kunnassa ei sillä hetkellä toiminut ko. neuvostoa.

VS Ikäasumisen hankkeessa muodostettavan käyttäjärühmän tehtäviä olivat mm:

- oman kunnan ikäihmistien edustajana toimiminen/näkökulman tuominen ikäystävällisen asumisen kehittämiseen,
- ikääntyneille suunnatun, asumisen ennakoitiin ja varautumiseen liittyvän neuvonta- ja ohjausmateriaalin ”testaaminen” ja arviointi,
- ikäystävällisten asumisen käytäntöjen arviointi,
- osallistuminen työpajoihin ikäihmistien edustajina,
- yhteydenpitäjänä ja viestinviejänä toimiminen kunnan vanhusneuvoston ja VS Ikäasumisen hankkeen välillä,
- muiden käyttäjärühmän esille ottamien ikäystävällisen asumisen asioiden käsittely

VS Ikäasumisen hankkeen käyttäjärühmässä oli mukana 16 kunnan vanhusneuvoston / vanhus- ja vammaisneuvoston / vanhus- ja veteraanineuvoston edustajat sekä kahden Varsinais-Suomessa toimivan järjestön edustajat, jotka kutsuttiin mukaan 113 Sote-järjestöjen neuvottelukunta Varsinais-Suomen kautta (Kuva 1.). Käyttäjärühmä kokoontui hankkeen aikana kaksi kertaa. Lisäksi käyttäjärühmän edustajia osallistui työpajaan, joka järjestettiin yhteistyössä IKÄHYVIS-hankkeen kanssa.

Kuva 1. VS Ikäasumisen hankkeen käyttäjärühmän jäsenten edustamat kunnat.

Keskeiset tekijät onnistumisen kannalta

Käyttäjärühmä oli toimiva kokeilu saada ikäihmistien edustus mukaan pohtimaan ikäystävällisen asumisen kehittämistä hankkeen tavoitteiden mukaisesti. Koska osallistujat olivat maantieteellisesti laajalta alueelta, saatiin varsin kattava näkemys koko hyvinvointialueen laajuudesta. Ryhmään oli hakeutunut henkilöitä, jotka olivat aidosti kiinnostuneita asumisen asioista. Se, että ryhmän jäsenet olivat koko ajan samat, helpotti asioiden käsittelyä ja niiden syventämistä eri tapaamiskerroilla. Lisäksi tehtävän ”määräaikaisuus” saattoi lisätä osallistumisen houkuttelevuutta. Tapaamiset toteutettiin Teams-yhteydellä, mihin osallistujilla oli hyvät valmiudet.

2. Kokemuksia hankkeesta

Hankkeen onnistumista edistäneet tekijät:

- verkostoituminen ja yhteistyö Varsinais-Suomen kuntien ikääntyneiden palvelujen viranhaltijoiden kanssa,
- osassa Varsinais-Suomen kunnissa nähtiin ikääntyneiden asumisen kehittämisen asiat poikkihallinnollisesti tärkeinä,
- yhteistyö VS hyvinvointialueen valmisteluorganisaation ja viranhaltijoiden kanssa, etenkin ikääntyneiden palveluissa,
- Varhan organisaation rakentuminen sekä yhteistyö järjestämisen ja ikääntyneiden tulosalueiden kanssa,
- verkostoituminen ja yhteinen keskustelu muiden käynnissä olevien VS hyvinvointialueen laajuisten ikääntyneiden hankkeiden kanssa,
- verkostoituminen muiden hankkeiden kanssa, jotka muualla Suomessa tekevät kehittämistyötä vastaavien asioiden parissa, erityisesti Lapin hyvinvointialueen ikääntyneiden asumisen kehittämishankkeen kanssa,
- yhteisöllisen asumisen kehittämisen liittäminen osaksi Varhan palvelustrategiaa,
- ikääntyneiden tulosalueen henkilöstön innostuneisuus yhteisöllisen asumisen SKE-toimintaa kohtaan

Hankkeen onnistumista vaikeuttaneet tekijät:

- hyvinvointialueen valmistelut: hankkeen kannalta olennaisten asioiden valmistelu oli vielä kesken loppuvuonna 2022 ja alkuvuonna 2023,
- epäselvä roolitus ikääntyneiden asumisessa kuntien ja VS hyvinvointialueen välillä (erityisesti kuntien näkökulmasta),
- kuntien organisointirakenteen keskeneräisyys/rakentuminen ikääntyneiden asumisen ennakoinnin ja varautumisen sekä ikääntyneiden hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn edistämisen asioissa,
- eri asumismuotojen vaihtoehtojen vähyyks kunnissa tai niiden keskittyminen isompiin kaupunkeihin,
- eri asumismuotojen käsitteiden ja sisältöjen epäselvyys ikäihmisten, yhteistyötahojen ja sidosryhmien näkökulmasta,
- 1.1.2023 voimaan tulleiden ikääntyneiden asumista koskevien sosiaalihuoltolain muutosten ”soveltamisohjeiden” puuttuminen koko hankeajan
- yhteisöllisen asumisen laajentaminen nykyistä asuntokantaa hyödyntämällä on haastavaa
- yhteistyömallit yksityisten toimijoiden kanssa yhteisöllisessä asumisessa noudattavat vanhan sosiaalihuoltolain ”henkeä”

Neuvoksi muille kunnille ikääntyneiden asumisen kehittämisessä

- VS Ikäasumisen hankkeen tavoitteet olivat hyvin laajat, mikä toisaalta oli haaste ja toisaalta helpotti työskentelyä, kun pystyi siirtämään fokuksen toisaalle, jos joku tietty tavoite ei edennyt. Jatkossa

kiinnittäisin huomiota tarkempaan tavoitteen asetteluun ja siihen sitoutumiseen jo hakuvaiheessa eli sidosryhmä(t) ja yhteistyötaho(t) ja heidän näkemyksensä sekä osallistumismahdollisuudet hanketyöskentelyyn on hyvä olla tarkkaan tiedossa jo hankesuunnitteluvaiheessa.

- Poikkihallinnollisuuden varmistaminen jo hankesuunnitteluvaiheessa
- Päättäjien ja johdon sitoutuminen hankkeeseen
- Vähintään kaksi työntekijää hankkeessa tai hyvä ”sparrauskaveri”
- Vertaistuen järjestäminen hankehallinnosta/rahoittajalta